

Nr 217.

Av herr **Ewerlöf m. fl.**, med förslag till sparförordning.

Vårt nuvarande ekonomiska läge karakteriseras bland annat av det onormala förhållandet, att utbyggnaden av produktionsapparaten eller som det också kallas investeringarna skett raskare än sparandet i och för sig tillåtit. Detta har varit möjligt därigenom att kapital tillhandahållits som icke härörört från sparande utan som så att säga på artificiell väg tillskapats av centralbanken. Att så skett är en av orsakerna till penningvärdets fall.

Genom en serie olika regleringsåtgärder ha statsmakterna sökt hålla investeringarna tillbaka. Däremot har föga eller intet gjorts för att få till stånd ett ökat enskilt sparande. Den primära uppgiften borde dock icke ha varit att hålla investeringarna tillbaka utan att stimulera sparandet. Investeringsverksamheten, som ju betyder att vår industri och vårt jordbruk få större kapacitet, att vi få flera och bättre bostäder och förbättrade kommunikationer, är ju i sig själv av godo då den syftar till att sörja för det framåtskridande, av vilket vi alla äro beroende. Att hålla investeringarna och därmed framåtskridandet tillbaka måste vara en nödfallsåtgärd som icke borde få mera permanent tillgripas utan ersättas av allvarliga försök att öka sparandet till ett sådant omfång, att det räcker till för att betala de önskvärda och nyttiga investeringar som äro aktuella.

Enskilt sparande kan varken ersättas med det sparande som äger rum inom företagen eller det som sker genom statens försorg. Vad som ger det enskilda sparandet dess speciella värde är att det leder till en spridning av ägandet i samhället inom allt vidare kretsar. I stället för att äganderätten och därmed den makt som följer med äganderätt koncentreras till några få enheter och till staten, vilket ur demokratisk synpunkt är olyckligt, få vi genom enskilt sparande och därmed följande utspridning av äganderätt fram ett samhälle som består av självständiga individer, vilka icke för sin existens känna sig stå i absolut beroendeförhållande vare sig till staten eller till de stora företagen. En frivillig begränsning av konsumtionen har därtill ur samhällsekonomisk synpunkt en helt annan effekt än en tvångsmässig. Den ger ett säkert nettoresultat.

Uppgiften att söka stimulera sparandet innefattar en rad ekonomiska och psykologiska problem av vilka flera äro av komplicerad art.

Till en början måste man uppmärksamma att åtgärder till stärkande av sparviljan numera måste utformas på sådant sätt att de påverka icke endast

ett fåtal stora inkomsttagare utan även personer i blygsammare ekonomiska omständigheter. De stora inkomsttagarnas sparförmåga har genom den skärpta beskattningen blivit i hög grad reducerad och räcker numera icke på långt när till för att skapa fram allt det sparande som samhällets kapitalförsörjning kräver.

Detta att även personer med små inkomster nu i ökad utsträckning måste stimuleras att delta i sparandet och att det i själva verket är de breda befolkningslagren som måste bära huvudansvaret för att det nödvändiga sparandet kommer till stånd gör uppgiften att främja sparsamhet långt vanskligare än den tidigare varit. För en person som sedan skatterna betalats har kvar en förhållandevis riklig inkomst är det uppenbarligen ingen större svårighet att spara en betydande del av denna inkomst. För den där- emot som har små inkomster, som nätt och jämnt räcka till för att förse honom och hans familj med det nödvändigaste, betyder sparandet uppföringar och försakelse. Varje krona som sätts in på sparbanksboken hade kunnat användas till omedelbar konsumtion av nyttigheter som vederbörande haft stort behov av, och det hade för honom varit mera lustbetonat att tillfredsställa dessa behov än att spara pengar. Det är här fråga om ett val på ett annat och mera konkret sätt. Ett sparande som skall baseras på de många små inkomsttagarna måste drivas fram av starkare incitament än ett sparande som kan nöja sig med att räkna på insatser allenast av de mera välsituerade.

Med detta för ögonen måste man finna, att läget för närvarande hade fordrat att spararna beretts väsentligt gynnsammare villkor än de tidigare haft. Utvecklingen har emellertid letts i helt annan riktning, och i stället för att stimulera till ökad sparsamhet ha förhållandena gestaltats så att de på olika sätt motverka lusten till sparande. Vi skola i det följande lämna några exempel på hur detta gått till.

Tidigare tvingades sparandet fram av risken att man eljest skulle stå utan existensmöjlighet. Man har sedan gammalt sparat säd för att även kunna reda sig under missväxtår, man har sparat för sin ålderdom, för att kunna bekosta sin egen begravning, för att ha reserver vid sjukdom och arbetslöshet. I och med socialvårdens utbyggnad har det allmänna allt mera kommit att träda in som garant mot alla dessa risker, och den enskilde har därför kunnat känna sig tämligen trygg utan att ha egna reserver. Även om detta i och för sig kan anses vara en lycklig utveckling, följer därav med naturnödvändighet att ett viktigt incitament till sparande gått förlorat.

Personer med någorlunda stora inkomster kunde och brukade ofta tidigare varje år lägga av en del av sin inkomst för att på så sätt undan för undan genom besparingar samla en förmögenhet som de tänkte sig att leva av på ålderdomen och lämna i arv till sina anhöriga. Gällande skatter på inkomst och förmögenhet jämte arvs- och kvarlåtenskapskatter ha numera

avsevärt försvårat ett sådant tillvägagångssätt. Icke heller detta motiv till sparande är därför nu lika aktuellt som förr.

Om en människa skall bry sig om att underkasta sig de uppoffringar som sparandet medför måste hon uppenbarligen känna sig fullt säker om att vad hon lyckats spara icke förminskas i värde. De senare årens bedrövlige erfarenheter härutinnan måste verka därhän att även folk med djupt rotade sparvanor fråga sig om det verkligen kan vara förnuftigt att fortsätta med sparandet.

Att söka vänja ungdomarna till sparsamhet genom målsparande torde vara ganska utsiktslöst när de fått erfara hurusom det uppställda målet, det må vara en klocka, en motorcykel eller bosättningen, genom penningvärdets försämring flyttats allt längre bort. I all synnerhet har detta varit fallet när det gällt folk som målmedvetet och träget ha sparat pengar för att kunna bygga sitt eget hem. Deras förhoppningar att kunna sätta igång sitt bygge ha år efter år grusats därför att vad de kunnat spara ihop under näst föregående år icke räckt till ens för att kunna täcka samma års stegring av byggnadskostnader. På detta sätt stå de kanske i dag längre från sitt mål än när de för flera år sedan började sitt sparande. Liknande erfarenheter ha de fått göra som strävat efter att samla ihop till exempel till en egen sportstuga.

Äganderätten, som förr ansågs vara en av hörnpelarna i vår rättsordning, har under de senare åren blivit utsatt för en sådan serie angrepp att den mist en väsentlig del av sitt innehåll. Men om ägandet icke längre är lika lockande så måste detta också innebära att lusten att spara för att kunna bli ägare förminskas.

När en familj gör upp sin budget kan det tack vare den pågående varufördyringen många gånger framstå som privatekonomiskt klokare att genast skaffa vad som kan komma att behövas ifråga om hemmets utrustning, kläder, skodon etc. än att samla pengar på en bankräkning eller i någon annan liknande form. Det kan till och med förefalla välbetänkt att taga upp lån för att kunna verkställa inköpen omedelbart innan priserna hunnit stiga ytterligare eller att göra sina köp på avbetalning. Sparandet framstår i dessa fall som direkt motsatt familjens välförstådda intresse.

Den klassiska metoden att reglera förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på kapitalmarknaden har varit en rörlig ränta. Den utvägen har regeringen och riksdagens majoritet stängt, men därmed är också den stimulans till sparande som ligger i en god avkastning av sparmedlen borta.

Att dessa och andra förhållanden haft en högst ogynnsam effekt på själva den inställning till den personliga ekonomien, som resulterade i ett sparande, är uppenbart. Spararna anse sig bedragna — inte minst småspararna, som främst fått erfara vad en penningvärdeförsämring medför för den som ägnat sig åt penningssparande.

I det läge som nu råder, där det finns ett utomordentligt trängande behov

av sparande samtidigt som de naturliga förutsättningarna för att ett sådant sparande skall komma till stånd gjorts allt mindre, är det nödvändigt — både med hänsyn till dagens svårigheter och till framtiden — att statsmakterna vidtaga genomgripande åtgärder.

Ett stabilt penningvärde är en av grundförutsättningarna för ett ökat sparande, men samtidigt är ett ökat sparande en av förutsättningarna för penningvärdets stabilisering. Skola vi nå fram till ett bestående penningvärde är det ofrånkomligt att föra en sådan allmänekonomisk politik, att den inger medborgarna förtroende och därmed skapar förutsättning för ett sparande. Vidare måste man stimulera sparandet genom kraftiga skattelättnader, som ta sikte på både inkomst- och förmögenhetsskatten och på den beskattning som äger rum i samband med arvfall. Slutligen bör man också genom en rörlig ränta låta spararna få räkna sig tillgodo det pris på kapitaldispositionen som marknaden erbjuder dem.

Dess värre förefaller det som om regeringens och riksdagens majoritet ännu icke nått fram till insikt om dessa åtgärders ofrånkomlighet. I avbidan på att så sker måste man söka sig fram på andra vägar och undersöka om det finns möjligheter att vidtaga nödfallsåtgärder, som med en sund ekonomisk politik skulle vara onödiga och meningslösa, men som i rådande onormala läge åtminstone kunde tjäna till att i någon mån hålla sparvanor och sparvilja levande och särskilt till att ge den uppväxande generationen fostran till sparsamhet.

Vi vilja kraftigt stryka under, att vad vi här gå att föreslå icke är ett alternativ till den allmänna sparfrämjande politik, som vi i så många sammanhang förfäktat, utan endast en kortsiktig nödfallslösning.

Redan vid 1948 års riksdag väcktes från vårt håll motion, vari begärdes förslag från Kungl. Maj:t om åtgärder som syftade till att främja det enskilda sparandet. Därefter ha vi i olika sammanhang framlagt flera positiva förslag i frågan. I anledning av våra motioner vid 1951 års riksdag begärde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t utredning i ämnet, som under år 1951 verkställdes. Huruvida den gjorda utredningen med säkerhet kommer att föranleda Kungl. Maj:t att framlägga förslag i ämnet kan för ögonblicket ej avgöras. Att frågan blir föremål för positivt och konkret beslut vid 1952 års vårriksdag förefaller oss emellertid nödvändigt.

I enlighet med de synpunkter som här framförts vilja vi förorda ett förslag av följande innebörd. Varje skattskyldig fysisk person, som under 1952 respektive 1953 insätter nysparade medel på bank eller inbetalar sådana som premie för kapitalförsäkring, skall erhålla gottgörelse av statsmedel med 25 procent av det sålunda sparade beloppet, såvida medlen icke uttagas eller förfalla till betalning före utgången av år 1955. Undantag bör dock göras för livförsäkring, som före denna tidpunkt utfaller på grund av dödsfall. Ersättningen skall begränsas att utgå endast för belopp upp till 1 000 kronor per år och sparare. För äkta makar blir således beloppet 2 000 kronor.

Vid insättning på bank skall kontrollen av de belopp, för vilka spararen är berättigad till gottgörelse, ske via deklarationen och genom en ömsesidig uppgiftsskyldighet för banken och taxeringsnämnden. Banken, i vilken insättningen gjorts, underrättar efter årsskiftet vederbörande taxeringsnämnd om det sparade beloppets storlek. Endast om nämnden, genom en jämförelse av förmögenhetssammanställningen på spararens deklaration för år 1951 och 1952, finner, att beloppet icke utgör nysparande utan endast omplacering av tidigare sparmedel eller att spararen genom insättningar även i en annan bank sammanlagt tillgodoskrivits gottgörelse för belopp som överstiger det för vilket sådan skall lämnas eller om annan felaktighet föreligger, behöver nämnden lämna underrättelse härom till berörda parter. Har det sammanlagda beloppet, för vilket han äger rätt till ersättning, överskridits genom att spararen i deklarationen uppgivit även nyteckning eller ökning av tidigare tecknade livförsäkringar, skall nedsättning av gottgörelsen i första hand hänföras till premiebetalningen.

När spararen gör sin insättning på banken av exempelvis 100 kronor, vore det lämpligt att han omedelbart i en särskild kolumn i motboken tillfördes ytterligare 25 kronor. Den gynnsamma psykologiska effekten av att han genast såge det insatta beloppet väsentligt ökat kan man ej bortse från. Storleken av den gottgörelse som vi förordar är i förhållande till det presterade sparandet densamma som föreslagits i den tidigare åberopade utredningen. Lägre gottgörelse torde icke böra ifrågakomma.

En väsentlig fördel med här skisserat system vore också att spararen därmed skulle vänja sig vid att mer eller mindre regelbundet besöka en bankinrättning och där göra sina insättningar.

Premiering av nysparande genom livförsäkringspremier innebär icke heller något komplicerat förfarande. Spararen uppger i sin deklaration försäkringsbolagets namn, försäkringsbrevets nummer och storleken av den under året erlagda premien. När taxeringsnämnden på deklarationen, i likhet med vad som sker vid banksparande, kontrollerat att det sparade beloppet utgör nysparande och att spararen med hänsyn till sitt totala nysparande äger rätt till gottgörelse, översänder taxeringsnämnden till den skattskyldige ett sparbevis med anteckningar om var försäkringen tecknats, brevets nummer, premiens storlek samt det belopp för vilket gottgörelse må utgå. Betydelsen av att försäkringsagenten i sitt ackvisitionsarbete kan peka på den fördel, som sålunda bjudes spararen, torde vara uppenbar. Det är allmänt omvittnat att den lättnad i beskattningen som enligt gällande förordningar är medgiven upp till ett belopp av 200 kronor och 400 kronor för ogifta respektive för äkta makar utgör en påtaglig stimulans för sparande genom tecknandet av livförsäkringar. Dessa belopp böra å andra sidan givetvis icke ånyo premieras genom nu föreslagen gottgörelse.

Vid utgången av år 1955 gottskrives bankspararen definitivt den ersättning han är berättigad till och äger då också rätt att lyfta densamma lik-

som att uttaga det sparade beloppet utan någon reduktion av gottgörelsen. Banken erhåller av statsmedel de belopp som utgått som ersättning till insättare i banken. Dessa skola vara till riktigheten bestyrkta av den av bank- och fondinspektionen för banken förordnade revisorn.

Vid samma tidpunkt äga innehavarna av sparbevisen rätt att inlösa de samma hos försäkringsbolagen. Dessa kontrollera innan utbetalningen sker att uppgifterna å sparbeviset äro riktiga vad beträffar de erlagda premier-nas storlek. Försäkringsbolagen erhålla sedan i likhet med bankerna gottgörelse av statsmedel för de inlösta sparbevisen.

Gottgörelse varom här är fråga synes ej utgöra inkomst av sådan natur att den kan bliva föremål för beskattning. För att någon tveksamhet ej skall råda på denna punkt torde uttryckligt stadgande härom böra meddelas.

Några av grundprinciperna i vårt förslag böra måhända något beröras. Förutsättningen för att åtgärder som syfta till att stimulera det enskilda sparandet skola få avsedd effekt är att detta sparande helt bibehåller sin frivilliga karaktär. Därför ha vi icke föreslagit att systemet med gottgörelse skall kombineras med någon skyldighet för spararen att hålla sina medel spärrade. Han skall enligt vårt förslag ha full frihet att när som helst lyfta sina pengar, men gör han detta före utgången av 1955 går han miste om gottgörelse. Särskilt för småspararna skulle det kunna medföra en stark känsla av osäkerhet om deras sparkapital icke skulle vara åtkomligt i en situation då de som bäst kunde behöva det.

Alla sparare böra enligt vår mening behandlas lika. Vi ha därför inte velat göra skillnad mellan olika kategorier sparare, av vilka somliga skulle bli utan gottgörelse och andra endast erhålla gottgörelse för viss del av sitt nysparande.

Rättvisesynpunkten måste även beaktas när det gäller frågan om vilken eller vilka former av sparande som skola premieras. I promemorian har endast den ena av de två huvudformerna av frivilligt sparande medtagits, nämligen banksparandet, medan livförsäkringssparandet lämnats obeaktat. Det bör då konstateras att det sistnämnda har karaktären av en betydligt större långsiktighet och regelbundenhet än banksparandet varför enbart av denna orsak livförsäkringssparandet ej bör undantagas från rätt till gottgörelse. Dessutom skulle ett åsidosättande av denna sparform kunna komma att medföra bestående skadeverkningar på livförsäkringssparandet som sådant.

En förutsättning för att ett förslag av denna art skall kunna genomföras är, att det icke får en ur administrativa synpunkter betungande utformning. För att undvika detta måste man uppenbarligen avstå ifrån att bygga upp en invecklad och omfattande kontrollapparat. Detta medför i sin tur att kontrollen över att alla de medel, för vilka gottgörelse skall utgå, verkligen utgöra nysparande icke kan bli hundra procentigt effektiv. Enligt vår

mening bör man taga detta med ro. Spararna ha under de senaste åren blivit så misshandlade att det knappast kan betraktas som någon större olycka om någon av dem skulle få kompensation för ett mindre belopp som egentligen icke är att hänföra till nysparande.

Vi anse det nödvändigt att tiden för sparförordningens varaktighet bestämmas till åtminstone två år. Under det andra av dessa år skulle man ha möjlighet att analysera resultaten av det första årets verksamhet. Härigenom kunde man under andra året bedöma huruvida verksamheten borde fortsätta efter de båda årens utgång och i så fall under vilka former.

Med stöd av vad ovan anförts hemställa vi,
att riksdagen måtte antaga följande:

F ö r s l a g
till
Sparförordning.

1 §.

Här i riket bosatt skattskyldig fysisk person, som under åren 1952 eller 1953 i bank insätter eller till livförsäkringsbolag som premie för kapitalförsäkring inbetalar under året sparade medel, äger att under villkor som nedan sägs av statsmedel erhålla gottgörelse motsvarande 25 procent av de sparade medlen.

Med bank avses i denna förordning även sparbank, centralkassa för jordbrukskredit och postsparbanken. Med kapitalförsäkring avses här endast försäkring, som nytecknats under nämnda år och som förfaller till betalning, förutom vid dödsfall, tidigast den 1 januari 1956. Med nyteckning likställes höjning av tidigare försäkring. Av bank tillgodoförd ränta anses som insättning.

2 §.

Gottgörelse utgår å ett belopp av högst 1 000 kronor för vardera året eller, om sparare är eller under året varit gift, högst 2 000 kronor för makarna gemensamt.

Är fråga om premie i livförsäkringsbolag, utgår gottgörelse endast för den del av premien, som överstiger enligt 46 § 2 mom. 3) kommunalskattelagen åtnjutet avdrag.

3 §.

Gottgörelse utgår endast å vad av sparmedlen kvarstår vid utgången av år 1955.

4 §.

Den som vill erhålla gottgörelse för banksparande skall före utgången av sparåret meddela banken detta och tillika uppgiva huruvida han är eller under året varit gift.

5 §.

Senast den 15 februari 1953 har banken att till den taxeringsnämnd, som har att granska den av spararen avgivna allmänna självdeklarationen, skriftligen uppgiva det vid närmast förflutna årsskifte kvarstående belopp av dennes under året sparade medel, varå gottgörelse skall utgå.

Enahanda uppgift skall banken lämna senast den 15 februari 1954.

Finner taxeringsnämnden, att det av banken uppgivna beloppet helt eller delvis icke utgör sådant sparande för vilket gottgörelse må utgå, har nämnden att i rekommenderat brev lämna såväl spararen som banken uppgift om rätt belopp.

6 §.

Den som vill erhålla gottgörelse i anledning av inbetald försäkringspremie har att vid avgivandet av sin allmänna självdeklaration uppgiva försäkringsbolagets namn, försäkringsbrevets nummer och storleken av den under året erlagda premien.

Överstiga uppgivna belopp för banksparande och premiebetalning tillhoppa i 2 § angivna belopp, skall gottgörelse i första hand utgå å bankmedlen.

Finner taxeringsnämnden den skattskyldige berättigad till gottgörelse för erlagd premie, har nämnden att tillställa denne sparbevis, innehållande uppgift om namn å försäkringsbolag, där kapitalförsäkring tecknats, nummer å försäkringsbrev, erlagd premie samt belopp för vilket gottgörelse må utgå.

7 §.

Efter utgången av år 1955 äger banken att av statsmedel utbekomma det belopp, som enligt denna förordning skall utgå till insättare i banken. Beloppet skall vara till riktigheten bestyrkt av för banken av offentlig myndighet förordnad revisor eller allmänt ombud.

Utbekomna medel skola omedelbart gottskrivas vederbörande insättare.

Sparbevis skall efter utgången av år 1955 inlösas av försäkringsbolag, där spararen har försäkring.

Utbetalas försäkringsbelopp tidigare på grund av dödsfall, må sparbeviset, om så påfordras, inlösas i samband med utbetalningen.

Vad försäkringsbolag utgivit som gottgörelse äger bolaget utbekomma av statsmedel.

8 §.

Belopp, som enligt 7 § gottskrivas eller utbetalas å sparbevis, äro frigtagna från statlig och kommunal inkomstskatt.

9 §.

Beträffande besvär över beskattningsmyndighets beslut enligt denna förordning skola bestämmelserna i taxeringsförordningen i tillämpliga delar gälla, dock att besvär över utslag av kammarrätten icke må anföras.

10 §.

Kungl. Maj:t äger utfärda för tillämpning av denna förordning erforderliga föreskrifter.

Stockholm den 24 januari 1952.

K. G. Ewerlöf.

Ebon Andersson.

Harald Nordenson.

F. Domö.

G. Velandér.

Nils Herlitz.

K. Wistrand.

Carl Eskilsson.

Nr 218.

Av herr **Sundelin**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om häradsallmänningar, m. m.

(Lika lydande med motion i Andra kammaren, nr 290.)

Stockholm den 25 januari 1952.

Gust. Sundelin.
